

A vizivárosi Szent Anna-templom karácsonyi bábjátékai.

Középkori eredetű bellehemes misztériumok Budán.

(Hat eredeti lelvétel a Képes Pesti Hirlapban.)

Irta: Bevilaqua Béla dr.

A *Képes Pesti Hirlap* karácsonyi számában egy ragyogóan bájos, régi budai holmit talál az olvasó: az ódon Viziváros plébániájának, Szent Anna-templomának karácsonyi bábuzsinházát.

A nagy Város éli a maga rádiós, autós, charlestonos *modern* életét, ámde a kedves öreg templom előcsarnokában, rég elköltözött budai plébános barokk halotti emléke tövén, egy iromba fahombárban a középkor misztériumának bája rejtezkedik: a karácsonyi bábjáték. Karácsonyji misztérium ez, hatszázéves hagyomány, mely a ládafenéken álmódó bábukat karácsony éjjelén életre, szinpadra hiva, gyermeki hamvu mesejátékot varázsol Budára és Budának.

Hol is lehetne ilyesmi Pesten, mint — Budán. Mert Budapest Budája s Pestje csak nevében *egy* város; lelkében — mert a Városnak is van lelke, helyi színe, helyi Szelleme, otthoni Koboldja, Manója, Dsinje — azonban két város ez: Pest és Buda. Voilá, *Párizs!* A párizsi Jobbpart és a párizsi Balpart Párizst mutat a Szajna mindkét partján. A Jobbpart, a modern, robajló *Les Boulevardes* azonban párizsi, a vidáman perdülő éjjeli élet és a festő-, szobrász-cabaret-regényesség dombja, a *Montmartre*, szintén párizsi, de éppen úgy *párizsi* a Balpart irodalmi és kulturális „kvártély”, a latinus műveltség negyede, a *Quartier Latin* s *párizsi* a halgatag, előkelő, apró palotás arisztokrata előváros, a *Faubourg Sainte-Germaine* is.

Buda ellenben *budai* s nem budapesti, Pest pedig *pesti* s nem budapesti.

Buda a nagyapai emlék s az apró gyereki kor, a históriás patina, a szelid, naiv kisváros hangulata pittoreszk, furcsa, ódon és meghitt.

Budán minden más, így s főleg a *Karácsony* is, melyről, illetve a karácsonyi szokások legmelegebb legközvetlenebb s legnagyobb művelődéstörténeti multu emlékéiről, a *karácsonyi Bellehemes bábuzsinházról*, szólnak az alábbi sorok:

Mert ime, Budán, a régi „Bombatér”, hamvas hájának minden karácsonyji és gyermeki naiv regényességével együtt élnek a középkori *karácsonyi misztériumok*, illetve a belőlük lett *templomi marionette-játékok* és pedig a bábuzsinházak, a marionette-szinpadnak a *Bellehemes szekrény* és taragott *figurívá* merevedett formájában.

A művelődéstörténet s az irodalomtörténet bőven és behatóan kutatta fel a bábuzsinházak, közelebről a bábuzsinházi egyházi játékok, legközelebről a bábuzsinház eredetű Bellehemes-játékok történetét.

Ugyanigy van feltárva a magyar Bellehemes-játékok művelődéstörténete is, sőt a Bellehemeszés és a középkori templomi marionette magyar vonatkozásai is. Az előbbi kérdést dr. *Sebestyén Gyula*, a Magyar Nemzeti Múzeum nyugalmazott osztályigazgatója, az utóbbit *Solymossy Sándor*, kiváló néprajzi tudósunk írta meg.

A köztudat azonban alig-alig vett tudomást arról, hogy a *Nagyváros* közepén, a Parlamenttől egy propellerátkelésnyi távolságra mozgalmasan eleven életét éli a középkori eredetű hagyomány, mely egy budai templom előcsarnokában levő óriási ládában alszik karácsonyig, hogy az éjfélű mise harangjának álomszerűen dongó hangjára bábuéletre keljen s az ódon barokktemplom egyik mellékoltárára szerelve elevenítsen meg egy híhetetlenül kedvesen bájos *középkori hangulatot*.

Az ódon plébániatemplom marionette-szekrénye tavaly is megjelent a mellékoltáron, sőt évek óta minden karácsonykor. Azonban egyetlen mozdulatlan szinpadi képet, a Jászol előtti hódolást mutatta csak be.

A bábuk az idén karácsony után fognak először megmozdulni. E sorok írójának alkalma lévén a parochia kitűnő plébánosával, Molnár László pápai kamarás ural közölni, hogy az eddig csak egyetlen bábuzsinházi jelenet bemutatására használt marionette-szekrény eredetileg is a karácsonyi ünnepkor mozgalmas, drámai bemutatására készült, azonban erre a célra nem lett eddig felhasználva, a hiányzó marionette-figurák pótlásával azonban a teljes karácsonyi ünnepkor lejátzását lehet majd eszközölni. A kitűnő hagyományos érzéti plébános elhatározta, hogy pótolja a hiányzó figurákat, tehát az idén. Karácsony második napja után, a Jászol előtt összegyűlt figurák már az ünnepkor lepergésének rendjében fognak távozni a Jászol elől. Hosszu, színes menetben fognak elvonulni a Napkeleti Bócsék, minden nap közelebb jutva a marionette-szekrény széléhez (a sekrestyés minden este más helyzetbe rakja őket) s végre Három királyok napján eltűnnek — a ládába. A *Szent Család* az üldöző Heródes gyilkos népe elől *szamarháton* fog menekülni Egyiptomba. A pásztorok dadaszó és tilinkó mellett fognak visszatérni mezőikre. Jövő karácsonyra elkészül a többi figura is és akkor már az ünnepkor első fele: a Napkeleti Bócsék érkezése Heródeshez, az előttük vándorló bellehemi Csillag, a pásztorok menete, a *Szent Család* érkezése, a hirdető angyalok zenés serege is mozgalmas csoportokban fog elvonulni. A mozgás és a drámaiság természetesen csak a jelenetek naponkint változó átrendezésében fejezhető ki, nem a bábuk árgál mozgásaival.

Mindezek megértésére szóljunk röviden a karácsonyi misztériumokról.

A karácsonyi misztériumok.

A korai középkor egyházi, illetve egyházias életének tartozékai voltak azok a teljesen vallásos színezetű drámai játékok, melyeket a legkorábbi időkben még az istentisztelet alatt, annak szerves része-

képen, *egyházi személyek* adtak elő. Az előadás maga nem volt drámai mozgalmasságu játék, szereplői sem voltak, cselekménye sem: csak az illető eseményre vonatkozó evangéliumi részletet olvasták fel a papok és a szertartáshoz tartozó segédlet. A felolvasott evangéliumi részeket vagy eredetiben is párbeszédesek, vagy váltakozó karének formájában lettek előadva. A mai liturgiájú rámai s görög szertartásu mise mai alakja őrzi a VIII–IX. században a jelen formát mutató szertartás addigra dogmatikailag és liturgiailag is kiérlelődött, de azóta változatlanul megmaradt formáját. A mai mise, mai dogmai magva körüli szertartás *őskeresztény drámai rituálé* maradványait őrzi, szereplői az áldozatot bemutató pap, segédlete (szerpapok, minisztráns stb.) s a nép, illetve a helyette karéneket felvezető kórus, illetve az Enekes, a kántor. Cselekménye az Utolsó Vacsorát áldozási jelképező jelenet.

A VIII–IX századtól a keresztényiség nagy titkait bemutató *misztériumok* drámai előadása lassan kiszorul az istentiszteletből s külön drámai előadássá válik. Ünnepkorok szerint a Megváltó születését, Heródes gyilkolásait, a Három királyok hódolását, az egyiptomi menekülést, az utolsó vacsorát, Krisztus kinszenvedéseit mutatják be, eleinte *papí személyek* latinul, később *világi személyek* nemzeti nyelven.

A középkori városi élet kialakulásakor a városi Céhek *mesterlegényeinek műkedvelőjáték előadásai* rá alakul a misztérium. Eleinte a templomudvarban folyik az előadás, az ugynevezett *cinteremben*, a templom körüli, fallal — sokszor várszerű, torony- és kapubástyás, árkos védőfallal — körülvett temetőnek, *Cimelerium*-nak (innen a név) használt térségén.

A XIII. századtól kezdve ezeknek a játékoknak a nyelve a *lingua vernacula* a nemzeti nyelv. Franciaországban a francia, Magyarországon a magyar. Ragyogó pompával kiállított, gótikus ékítőelemektől díszes, faragott, a korszak modorában színesre mázolt ácsszerkezetű *szinpadokon* folyt a mindinkább elvilágiasodó, vidám, polgári elemektől tarkuló, a végén már a korszak barbárul durva tragárságaivá is lealacsonyodó előadás, mely már itt is, mint a lassan kialakuló *világi színiirodalom* és színijátászás csökevényes kezdete jelentkezik.

Az előadók a női szerepekben is férfiak. Szinpadi kosztümjeik abszolúte nem az egyházi és szentföldi szövegek megfelelőek; az apostolok korszertüen divatos középkori csörgős lengyei saruban, jobblábrán sárga, ballábrán kékszárú, testhezsímuló nadrágban ágálnak. A szinpad *hármás*: egymás feletti három emeletet mutat, a középső a *Föld*, a felső a *Mennyország*, az alsó a *Pokol*. Kettőt-kettőt létra köt össze. A *mimusok* (actor), vagyis az *alakoskodók*, a mai színész ősei, e létrákon fel vagy alá ereszkednek, aszerint, amint megdicsőülnek, vagy elkarhoznak. A játék kezd a XIV. század elején egészen sikamlós színezetű lenni, betétekül például megjelenik a furdó Zsuzsanna s a két leselkedő huncút öreg, Lóth és Lét leánya, Dávid és Bethsabe, Noé a tulságos mustélvezet után, Bohócok és akrobaták is megjelennek, táncos balettszerű jelenetekkel (Szent Dávid). Az *Ördög* mindig tultengőbb szerephez jut. Kialakul bagyományos, máig élő kosztümie s maszkja: ő lesz az egész darab rontó-bontó intrikusa, kavaró-keverője, csínytevő, bonyodalomkeltő *Malefactora*. Így például van francia misztérium, melyben az Atyaisten elalszik, az Ördög lerészegíti az apostolokat, ezek vidám táncra perdülnek, az Ördög ragadja magához a hatalmat; ámde Mária, az elősiető, címeres-ráncélos lovagnak öltözött és számszerűs, vagy angol zásznak fegyverzett angyalokkal dobzó és fanfare mellett veri vissza a pokolba. E darab azonban még az erkölcsösebbek közül való.

III. Jenő pápa végre megsokallva a már mai értelemben is botrányos komédiává züllött misztériumokat, egyházi átok terhe alatt tiltja ki azokat a templomudvarból is, de a Városháza előtti piacról is. A polgári hatóságok szívesen veszik a tilalmat, hiszen a céhbéli erkölcsöket is megrontotta a duhaj játék: véres verekedésekbe fult minden előadás. Az alakoskodó mesterlegények tovább együtt ittak, kockáztak, verekedtek az eleinte statisztáknak, később mindinkább főbb szerepekre alkalmazott országúti, vásári, bucsui sokadalmakra odacsődülő kóbor játékosokkal. Ezek a *joculatorok*, *jongleur*-ök voltak a középkor bohém és bűnöző csöcseléke: szőköt mesterlegény és katoná, jobbágy, vagabundus diák, kicsapott pan, a középkor társadalmának salakja. Mesterségbeli „szakmájuk” szerint egyensúlyozók, bűvészek, kardnyelők, kötéláncosok, ugrók, majom- és medvétáncoltatók voltak, akoholista, pestishordozó nép.

A tisztas polgári városi tanács kiveri ezt a népséget a városból. A *misztérium* s vele együtt rokonai, az erkölcsös tanulságú *moralitás-játék* és a „sodásalemű *mirakulum* is megbukik. A *Dékán*, a középkori sekrestyés szigorúan örökött, nehogy a templomba csak egy komédiás is betegye a lábát. A céhbéli társulatok, a passziójátékok testvérületi, *Confréries de la Passion*, a vándorkomédiásoknak adják át a szerepet, a színjáték kikerül a falura s mint vándorszekeres (marionette), vándorkomédiás truppok *vándorszínésze* él tovább. Itáliában ekkor lép fel a kosztümös álarcos, *Commedia dell'arte*. Hosszu százados szünet után éled fel az *oberammergani passzió*, de ez hagyománytalan, egyébként jól stílizált üzlet. Reinhardt *Mirakel*-je művészi kísérlet. A mezőkövesdi passzió átmenet volt (1920) a népi s az irodalmi passzió között.

A bábszínház.

Ezalatt már kifejlődött Európában a zsinogen mozgatott, a kereszties hadak által az araboktól átvett *bábjáték*. Műsora ennek is azonos a misztériumával. Főszemélye Franciaországban Mária, vagyis kicsinyített alakjában *Marion*, további kicsinyítésben *Marionette* volt. E Mária-bábu mint bábszínházi főhősnő adta meg a bábszínház nevét.

A vándorkomédiások a misztériumok egész műsorát belevitték a könnyen hordozható bábszínházba, mely az egyházas jellegét jobban megőrizte, mint a misztérium. Publikuma, a falu, puritánabb volt, mint a kulturált város.

A bábszínházi misztériumot a nép is átvette s tovább művelte. Falusi gyerekek között alakultak ki a *Betlehemes játékok* már a XV. században. A bábszínház színpada, a Betlehemi jászol, szekrényévé válik, sok helyen tornyos kápolnává. A bábuk színpada a Betlehem. Ezeket zsinogon felülről, vagy pálcákkal alulról mozgatják.

A század vékén *megmerevedik* a mozgó Betlehem-bábu, a mozgást, cselekményt a kosztümös Betlehemes-gyerekek adják elő. Hamar kialakult a betlehemes-játék cselekménye: angyali híradás, pásztorok mondókái, dalai, táncai. Itt is fontos szerephez jut az *Ördög*, azonban a falu morálja irtózatosan elpüföli, mikor Heródesdel szövetkezve a Gyermek életére tör. Sőt: az alaposan elpüfölt Ördög kénytelen Heródesdel együtt táncot járni a Gyermek mulattatására.

A „*Betlehem*” tehát semmi más, mint a megmerevedett marionette-színpad. Lőcsén azonban volt mozgó, zsinogos bábu is a templomban, az ottani Szent Jakab-templom sekrestyéje máig őriz egy zsinogon mozgatható félemer nagyságú Krisztus-bábut.

elhatároztam, hogy az ünnepek után önként megvallok mindent. Akármilyen nehéz is az élet, felebarátainkkal szemben ilyen módon nem szabad tülekednünk!

A kis szöszke egint boldogan suttozta a nagyobbik angyalnak:

Óh, milyen jók az emberek! Tele van a szívük baráti szeretettel!

A nagyobb angyal már most megszólalt:

— Fáj a szívem, kis társam, de mert nekünk nem szabad hazudnunk, kötelességem neked megmondani, hogy az emberek csak karácsony estéjén jók, s csak karácsonykor van tele a szívök felebaráti szeretettel! Máskor a legtöbb rideg, önző, gyűlölködő, s az Ur Jézus tanítása szerint való felebaráti szeretet mindenképpen szívében igazán nem él! Az ünnepek után a részesek korhelyre megint elveri a feleségét, az urfi nem nézi embernek a vén szolgát, a milliárdos asszony nem ad a szegényeknek csak egy-két fillért s a törtető ember újból megrágalmazza azt, aki utjában áll!

A kis szöszke mélyen megindulva hallgatta a nagyobb angyal szavait, aztán halkán megkérdezte:

— Le ha az emberek karácsonykor tudnak jók lenni, s tudják szeretni felebarátaikat, miért nem jók az emberek máskor is, miért nem szeretik egymást máskor is, hétköznapon is, mindig?!

— Ezt már én sem tudom, — felelte erre a nagyobb angyal maga is elszomorodva, s aztán felszállott az Égbe kis védencével, aki, míg felfelé szárnyaltak, könnyes szemmel tekintett vissza a földre, ahol az emberek csak karácsonykor jók, s csak karácsonykor szeretik egymást . . .

Magyar karácsonyi bábjátékok.

Bámulatos, — mint azt Sebestyén Gyula, a somogyi kiltii parasztyereki betlehemes játékokra ki-mutatta, — hogy kerekeikben ugyszólván érintetlenül megmaradtak középkori bábjátékaik. A Siófok melletti Somogykiltiiben nem a betlehemes gyerek játékszása el a betlehemi cselekményt, hanem a bábuk, a cselekvő színészek. Az intrikus Ördög itt *Keményseprővé* vált, megmaradt a középkori latin szöveg egy csökevénye is. A pásztorok kórusa ugyanis ezt éneklé:

„Pásztorok, ugyite
A Betlehem fugyite!”

vagyis: „ad Betlehem fugite”, azaz: „Betlehembe fuszatok.”

Még érdekesebb, hogy a játék végén a *Dékán*, vagyis a templomszolga, a mai sekrestyés őse, *bábulalokban* az egész betlehemi figuratársaságot kiveri a színpadról. Ime, a III. Jenő pápa által kiadott, egyházi átokkal sújtó bulla emléke is megmaradt a somogyi faluban! Milyen mély lehetett a tiltó rendelkezések hatása, hogy hatszáz év távolában is él egy betlehemi marionette-figura sekrestyésének füttyköse képében.

A nép *betlehemeseknek* nevezi a bábjátékos betlehemes alakoskodókat, de *Három királyoknak* is. Utóbbiak az ismert rácsos szerkezetű ugró csillagokkal járnak ma is. Jellemző az ilyen játékokra, hogy az ősi, 1530 körül alapított, késmárki Lyceum diákjai még a XVI—XVII. század ottani erős lutheránus-protestáns korszakában is pompásan kiállított menetekben hódoltak az ősi játéknak. *Bruckner Károly* miskolci jogakadémiai tanár, a szepesi kulturhistoria kiváló művelője, több idevonatkozó, a betlehemi csillagugrást tiltó városi és főiskolai rendeletet közöl. A jókedvű diákok sok polgári zápfogat verhetek ki és zabocsúrt gyujthattak fel dévaj Háromkirályos kedvükben.

A néprajzi szokássá halkult ősi magyar karácsonyi misztériumdramát a franciskánus barátok mentették meg. Ők tartották fent a népi hagyományokat. A megmaradt népi szövegek a középkori misztériumdramára teljes keretét megőrizték. A szepesi általában a felsőmagyarországi *bányászok*, — az abaujtonavármegyei meczenzéli németek akik a legújabb időkig hordták az ősi kovácsmesterlegény XVI századi magyaros motívumú diszruháját, lelőgő, lefentéző medvebőrűveikkel, — teljes céhszerű drámát adtak elő, még a legújabb időkben is. Ez az egyseges dráma esett szét később karácsonyi betlehemeszre és Vizkeresztes Háromkirálykodásra.

A XVIII. században *iskolai bábszínházak* őrzik a marionette-misztériumot. A Mária Terézia Királyasszony által Budára hozott s ott a királyi palotában elhelyezett angol kisasszonyok nemesi konviktusának volt egy kis színpadja: „zur Komödi-Spiellerey.” Alkalmassint ez is *marionette* volt, hiszen ez az időszak volt az irodalmi marionette utolsó fénykora. Az Esterházyak eszterházai udvari bábszínháza számára Haydn írt marionette operákat. Az egri Lyceum nemesi konviktusának is volt bábszínháza.

Ellenőrizhetetlen adatok szerint a mai budai Vigadó mellett, az Iskola-utcába torkolló Szalag-utca egyik régi házában volt *Buda egyik XVIII. századi bábszínháza*. A közelben van a kapucinusok temploma. Ők is, mint a ferencesek és minoriták, alkalmassint őrzői voltak a karácsonyi népmisztériumoknak. Templomuknak még a múlt század végén is volt egy pompás, XVIII. századi templomi Betlehem. Vajjon nem ennek emléke fűződik a Szalag-utcai marionettehez? Tény, hogy a közelben levő vizivárosi plébániában maradt meg a karácsonyi bábjátékok hagyománya. E sorok írója, mint apró gyermek, még látta a nyolcvanas évek végén a vizivárosi templom régi Betlehemét. Ez később eltűnt. König Gusztáv, pápai udvari káplán, e sorok írójának nagybátyja, mint vizivárosi plébános, foglalkozott a Betlehem felújításával, melyet a mai plébános, Molnár László pápai kamarás valósított meg.

A XVIII. században a *csiksomlyói minoriták* is művelték a betlehemes játékokat. *Dickens* végtelenül kedvesen ír az olasz karácsonyi bábjátékokról. Szicíliában nagypompájú karácsonyi és husvétii passziót játszik a marionette, de már teljesen a templom kivül. A szicíliai néplelket jellemzi, hogy mikor a *Heródes*-vagy *Judás*-bábu „fellép”, óriási üvöltés, hagnya-, narancs- és citromzapor, valamint odahajított szisszenő kések öntése fogadja. „*Erode, il carnefice*”, vagyis: Heródes a hóhér és „*Giuda il mercatore*” azaz Judás, az áruló, sokszor „holtan” marad az arasznyi színpadon, főleg ha az egyébként halálos biztonsággal hajított kétélű pengéjű szicíliai kések a vezetőmadzagokat elvágják. Ez azonban nem baj, mert az erre számító komédiásnak van előre készített „pótjudása”, aki tüstént „beugrik”.

Lengyelországban roppant kedvelt a karácsonyi *Jászolka*, a „*Jászolka*” játék. A krakói *Teatra Nationala* nagy „*Jászolka*” revüt ad karácsonykor. Az Ördög itt is táncot jár a jászol előtt és pedig harci krakóviaiokat.

Ujabbban a pesti köruton is megjelentek a külvárosi betlehemesek. Egy óbudai mesterlegényekből alakult társaság, igazán stílusos *kosztümözésű*, gyerekdrámát ad elő.

A vizivárosi Betlehem-marionette.

A XVIII. századi barokk-templom főoltárának a jezsuiták által kedvelt drámai hatású szoborcsoportja maga is tisztára templomi misztériumdramára jelenetet mutat: Szent Erzsébet, Szent Anna, Szent Zakariás, valamint a hárfázó Szent Dávid mozgalmass vonalú barokk-szobrai, az oltármögötti ablakok ó-arany fényében drámai képen mutatkoznak: *Mária Bemutatását* ábrázolják. A remek bécsi barokk-stílusú sekrestyeszekrény egy fiókjának dobozában laknak a figurák Az oberammergani passziójátékok. — a középkori passzió utódai — modorában készült fafaragványok, hagyományos, sok gótika-korabeli fafaragvány-

stílust mutató figurák. Pótlásaikat, — a számaron ülő Máriát, Heródest stb. — a régi pesti Oberbauer cég készíti. Diszes, de kevésbé hagyományos stílusú cempiomá marionetteje van az Örökimádás temploma s az óbudai San Marco kolostor apácáinak is. A figurák eddigi száma ötvennél több. A színpad — a *Reinhardt* Miracelében s az *Antoine* párizsi színházának stílizáló kísérleteiben kifejezett középkoriaskodó tervei is látható egységes díszletézet mutat: a Jászol, a Mező, a Jordán Völgye, Betlehem városa, az Olajfák hegye és a Golgotha is egyszerre szerepel, illetve állítható be.

A bábjáték-dráma képeinken.

Képeink sorozatban mutatják a misztériumot. A képeket régi XVI—XVII. századi festménytipusok alapján e sorok írója állította be.

Első képünk

a középkori *Dékán* utódát, a Templom aerék sekrestyését. *Tóth Béla* uramat mutatja segédeivel. Becsületes jobb karját muszka álgynak goyóbsa vitte el, amde mégis szeretettel öleli a *Tevét*, baljában Angyalt tartva, míg a suttozó ministráns Fíju bárányt, szercesnyet, elefántot, királyt rak ki a dobozból, a segéd, *Jákily* mester, pedig számolja a Figurákat.

A második kép

a napkeleti Három királyok szogahadának indulása (Máté evangélioma: I. 2. 9.): *Es imé, a Csillag, amelyel Napkeleten láttok előttük megy vala*. Elöl megy az *előcsahos* (a török csaus), a mállás állatok fuvarának vezetője, a *Fullajtár*, gyapjas baju arabus. Utána erős kos, gyenge tokyó s kicsiny *Bárdny*, ártatlanul bámulván a nézőkre. Ezt követi a *Szamar*, a derék Füles, ki hátán Máriát s a Gyermeket hordozván, azóta hord keresztet szórén. Látható rajta a bokharaj *„Szamártáska”*, e becses szőnyeg zsákjai tömve zabbal s muharral. Ő vezetője a *Tecének*, mely méla állat tudvalevően vezetősámar nélkül nemigen hajlandó baktatni. Kosára konyhanéművel tömve, rajta *háromlábu lábás*, főzéshez. Követi őt a néger *Elefánt-hajlékor*, fején szercesnyek módjára aranyos pálmalevélkorona. Az *Elefánt* diszes nyeregen rengeteg mállhat emel, sátorponyvét és sátorzönyveget. A menetet bezárja a *Sereghajtó*, vagyis *Sáfár*, kémelevén az útjelző Csillagot, mint tudós és koros Chaldeus tiszte ez.

Harmadik képünk

mutatja a híradó idős Pásztor, birkabőr kozsuljában, amint hírül adja az otthonmaradtaknak a Gyermek születését. (Lukács, I. 2. 18.) „*Es mindenek, akik hallák, elcsodálkoznak azokon, amiket a Pásztorok nekik mondtak*.” Így a *Bárányok* is, emelvén fejüket, odatartván fülüket a a beszélőre tekintvén. Valamint azon öreg *Pásztor*, ki mélyen s csendesen megilletődött, más *Öreg Juhász*, gyenge szemű s a *Bajlár*s, ki heves ifju lévén, fennen örvendezik.

A negyedik képünkön

a legeltető pásztorok láthatók, vagyis azok, kikről írva vagyon (Lukács, I. 2. 8.) „*Valának pedig pásztorok azon a vidéken, akik künn a mezőn tanyáztak s vigyáztak éjszakán az ő nyájok mellett*.” Látható a rómaiás utmenti villából lett rom, benne azon szelid *Tehénállatok* s a *Szamar*, kik is leheltjökkel melegitendik a Kisdég Gyermeket. És a Pásztori férfiak, derekukon szeredás, vagyis Tarisznya, condragúnyájok és oly Gamós botjuk lévén, mely csellengő büрге lábának elkapására való. És egy gyenge *Bárány* is látható, vakaródzván. Az ifjabb pásztor a Szakállasnak mond valamit: „*Nagy idő lesz az éjszakán, a Csillagok igen sziporkáznak!*” Mire a *Tehén* igen figyel. A völgyben pedig a Jordány vize kanyarog.

Ötödik képünk

Betlehemet, a kicsiny várost mutatja, melyről a Három királyok így szólának Heródeshez (Máté, I. 2. 6.): „*Es te Betlehem, Judának földje, semmiképpen vagy legkisebb Juda fejedelmi városai között, mert belőled származik a Fejedelem, ki legeltetni fogja az én népemet, az Izráélt*.” Városkapuk, tornyok s bástyák láthatók, szép mivességgel egybeszerkesztettek.

Hatodik képünk

a Napkeleti Bölcs Fejedelmeket mutatja, ugy mint Gáspárt, Menyhártot s Boldizsárt, mint az Irás mondja (Máté, I. 2. 9.): „*Es imé, a Csillag, a melyel Napkeleten láttak . . . megállta a hely fölött, a hol a Gyermek vala*.” És a mikor meglátták a Csillagot, igen nagy örömmel örvendezének. 11. *Es bémencvén a Házba, ott találták a Gyermeket anyjával, Máriával: és leborulván, tisztességet tőnek Néki; és kincseiket kitárván, ajándékokat adának Néki: aranyat, tömjént és mirhát*.” Látható pedig a színpadon a *Csillag* s az Angyal, szép gótikus fürtökkel, minőket *Veit Stoss* mester tanítványai faragtak Késmárkon s Kassán. És a kegyes Állat, a *Szamar*, melengelvén az ő párájával a Kisdég Gyermeket. És Mária, ki a Gyermeket széna s szalma közé a Jászolkába takarta, szegény lévén. *Menyhért* király pedig letette az ő koronáját a Jászol elé a ládikóra, melyben Aranyok vannak. *Boldizsár* király, a Chaldeus, az iskátulyát hozta a Mirhával, *Gáspár*, a Szercesnyek Fejedelme kezében szorítja a kicsiny szelenét, a Tömjénnel. És láthatók az ő Szamaruknak, *Tevéjüknék* s *Elefántjüknék* ösztökélői s a *Sáfár*, a Turbánnal fején. A Fejedelmek s Pásztorok, Elefántusok és gyenge *Bárányok*, amelyek e szép középkori játékokban szerepelnek, fából vannak s csak bábuk ök. *De nem leltellenek, mert beléjük a budai História, a Stílus és a Legendá lehet életet*.

Mi emberek, ellenben, csak pesti *Bábuk* vagyunk, megszüürkülvén bennünk a gyermeki budai *Lélek*, melyet imé: a karácsonyi Gyermek budai bábuja lop vissza egy percre lassan kiégő pesti szívkünkbe.

A Vizivárosi Szent Anna-templom karácsonyi bábjátékai.

Középkori eredetű betlehemes misztériumok Budán.
Felső sorban első kép: a színpad és a bábuk; a sekrestyés a karácsonyi bábjáték díszletmestere és kellékes. Második kép: utazás Betlehem felé. Harmadik kép: a haradó pásztor. Alsó sorban első kép: a Napkeleti Bölcs Fejedelmek a jászol előtt. Második kép: Betlehem kapui. Harmadik kép: Számadó Juhász és Öreg Bojtár a betlehemi éjszakában. Ezekről a bájos, régi budai misztériumokról a Pesti Hírlap karácsonyi számában talál érdekes cikket az olvasó.